

LUNDS
UNIVERSITET

BESLUT

Diarienummer
V 2021/2867

Datum 2021-12-16

Justitiedepartementet

Rektor

Yttrande över promemorian Upphovsrätten på den digitala inre marknaden (Ds 2021:30)

Lunds universitet har anmodats att lämna synpunkter på rubricerad remiss. Yttrandet grundar sig på synpunkter från juridiska fakulteten och Avdelningen Juridik och är sammanställt av rektorsråd Anna Lyrevik.

Inledande anmärkningar

Betänkandet innehåller förslag till författningsändringar som avser att implementera Dir. 2019/790 om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden.

Implementeringen är tänkt att genomföras genom justeringar och tillägg i URL (lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk). På ett övergripande plan anser universitetet att de föreslagna anpassningarna är väl motiverade och i de flesta fall nödvändiga för att skyddet för och användningen av upphovsrättsliga verk bättre ska spegla det sätt på vilket verk skapas och används i ljuset av den tekniska utvecklingen.

En allmän reflektion, som hänger samman med de föreslagna ändringarnas omfattning och det faktum att de innebär att en rad nya bestämmelser måste införas, är att URL blir en allt mer svåröverskådlig reglering. Det framstår därmed som angeläget att genomföra en allmän översyn av den svenska upphovsrättsliga reglering för att den tydligare ska spegla den EU-harmonisering som just nu driver rättsutvecklingen. I linje med det sagda anser vi i några fall att författningsförslagen bör justeras så att de bättre speglar ordalydelsen i direktivet för att

undvika onödiga frågor som kan uppkomma när EU-domstolen framöver kommer att ges möjlighet att tolka detta.

Universitetets synpunkter följer strukturen i betänkandet och redovisas nedan.

Lunds universitets synpunkter

Nya inskränkningar i upphovsrätten

Användning av verk vid undervisning

Generellt anser universitetet att det är bra att införa en särskild bestämmelse om användning av verk vid undervisning. Det faktum att det är en ny regel innebär dock att det kommer krävas förtydliganden i rättstillämpningen innan det går att utvärdera vilket genomslag den nya regleringen kommer att få. Ett begrepp som säkert kommer att bli föremål för tolkning är vad som menas med en ”säker elektronisk miljö”. När det gäller detta begrepp anser universitetet att det kan vara motiverat att följa direktivet närmare, och lägga till att det ska vara en miljö som ”endast är åtkomlig för utbildningsinstitutionens elever eller studenter och lärarkår”. En sådan skrivning skulle bidra till att begreppet preciseras och det skulle tydliggöra att det handlar om distansundervisning som inte är öppet tillgänglig.

Framställning av exemplar för text och datautvinning

Regleringen kring framställning av exemplar för text och datautvinning i 15 a, 15 b och 15 c §§ (och regleringen om framställning och spridningen av exemplar inom kulturarvsinstitutioner i 16 §) är generellt sett viktigt och väl motiverad. Universitetet är med andra ord positiv till dessa nya regler som helhet. Universitetet tycker emellertid att det är olyckligt att det finns en preciserad beskrivning av vad som avses med ”forskningsorganisationer” i 15 c § men att en motsvarande precisering saknas när det gäller uttrycket ”kulturarvsinstitutioner” som aktualiseras i ett flertal bestämmelser, bl. a. 15 b, 16 och 16 e §§. Universitetet anser att det bör övervägas att införa ett förtydligande kring begreppet

”kulturarvsinstitutioner” i 15 c §, alternativt inleda 16 § med en dylik definition.

Nya regler om överlåtelse av upphovsrätt

Inledande överväganden

Universitetet anser att det i de flesta fall säkert är rimligt att låta rätten till fotografisk bild i 49 a § omfattas av de allmänna justeringarna av det upphovsrättsliga skyddet, så som nu är fallet genom hänvisningar i den föreslagna bestämmelsens stycke 3. Enligt universitetets mening finns det dock anledning att betona att en sådan utveckling innebär att skyddet utökas till att omfatta annat än de ”authors and performers” som direktivet egentligen avser att skydda. Universitetet menar att det kan finnas anledning att tydligare motivera denna utvidgning av det upphovsrättsliga skyddet, inte minst med tanke på att rätten till fotografisk bild i första hand motiveras som ett investeringskydd, medan skyddet för upphovsrättsliga verk har andra bakomliggande syften.

I situationer där upphovsrätt uppkommer som ett resultat av att anställda fullgör sina arbetsuppgifter och resultatet avses att på olika sätt användas i arbetsgivarens egen verksamhet, har en arbetsgivare i normalfallet en rätt att använda sådana rättigheter. Denna rätt grundar sig då på anställningen och följer av anställningsavtalet.

Det skulle medföra stora svårigheter för en arbetsgivare att inte kunna förutse möjligheten att använda anställdas arbetsresultat för sin kontinuerliga verksamhet, eller i vilken mån sådan användning skulle medföra ökade kostnader.

Enligt universitetets uppfattning leder promemorians förslag om ersättning till upphovsmannen vid överlåtelse av upphovsrätt därför för långt, genom att inkludera överlåtelser och upplåtelser av upphovsrätt till någon som avser att utnyttja rätten i *förvärvsverksamhet*, när den som ska använda rättigheten är en arbetsgivare som har behov av att använda rättigheten i den egna

verksamheten och denna verksamhet inte är kommersiell. Det finns inte heller stöd i direktivet för en sådan tillämpning.

Av direktivet skäl 72 framkommer att det behov av skydd som upphovsmän och utövande konstnärer kan behöva vid upplåtelse eller överlåtelse av sina rättigheter för utnyttjande mot ersättning, inte uppstår om avtalsmotparten agerar som slutanvändare och inte i sin tur utnyttjar verket (för kommersiella ändamål). Ett sådant exempel där behovet av skydd inte uppstår kan enligt direktivet vara vissa anställningsavtal.

Universitetets uppfattning är att utnyttjanden av upphovsrätter i den verksamhet där rättigheten har uppstått inte bör omfattas av ersättningsrätten, när den som upphovsmannen överlåter (eller upplåter) rätten till är den egna arbetsgivaren och dennes verksamhet inte är kommersiell.

Rätten till information

Universitetet anser generellt att de nya bestämmelserna om upphovsmannens rätt till ersättning är viktiga och väl motiverade. Samtidigt är det uppenbart att det kommer att bli svårt att hitta en balans mellan rätten att använda ett verk som överlåtit och kravet att hålla överlåtaren informerad om användningen. I detta sammanhang framstår den föreslagna bestämmelsen i 29 a § som svårtillämpad. Det kan exempelvis ifrågasättas om det behövs två alternativa grunder för att upphovsmannen ska ha rätt att få information. Den första förutsättningen, att förvärvaren haft intäkter från utnyttjandet, kan vara svår att leda i bevis och dessutom kan man enkelt konstruera situationer när användningen inte gett upphov till intäkter men där det ändå kan finnas behov av information. Ett sådant exempel kan vara när en film tillgängliggörs fritt som en del av en mer övergripande marknadsföringsstrategi, som syftar till att generera intäkter från andra källor. Frågan är därför om det inte räcker med kravet att upphovsmannens ersättning är beroende av i vilken omfattning verket utnyttjas. Ett sådant beroende lär finnas oavsett om utnyttjandet genererat intäkter

eller inte, och den informationen som ska ges om rekvisitet är uppfyllt inkluderar ändå en redovisning av eventuella intäkter. En sådan justering skulle också innebära att andra stycken kan förenklas.

Beslut

Beslut om att avge detta yttrande har fattats av prorektor i närvaro av förvaltningschef Susanne Kristensson efter hörande av representant för Lunds universitets studentkårer och efter föredragning av rektorsråd Anna Lyrevik, USV/LUKOM.

Lena Eskilsson